

بخش ۱

کلیات

تعاریف و اصطلاحات

■ **رویکرد برنامه درسی ملی:** منظور از این اصطلاح، جهت‌گیری آموزش‌های مدرسه‌های براساس فلسفه تربیتی نظام حاکم بر جامعه و انتظارات رهبران، مردم و نهادها از برنامه درسی ملی است. این رویکرد، رویکرد فطرت‌گرای توحیدی نام دارد که مقصد عالی آن، شکوفایی گرایش‌های الهی در انسان و تربیت انسان خلیفه الله است.

■ **دنیای کار:** شامل کار مزدی، پیگیری حرفه و شغل در زندگی در همه جنبه‌های زندگی اجتماعی است. دنیای کار از دنیای آموزش و زندگی شخصی متمایز است. دنیای کار اعم از زندگی شغلی، بازار کار، محیط واقعی کار و نگاه‌های اقتصادی است.

■ **محیط کار:** موقعیتی است که افراد در آن کار می‌کنند و گستره‌ای وسیع از فضاها از خانه تا کارخانه بزرگ را شامل می‌شود.

■ **بنگاه اقتصادی:** محلی که در آن فعالیت‌های اقتصادی مبتنی بر استاندارد ملی طبقه‌بندی فعالیت‌های اقتصادی صورت می‌گیرد.

■ **صلاحیت حرفه‌ای:** مجموعه‌ای از شایستگی‌های حرفه‌ای است که با توجه به سطح، نوع و وسعت آنها به سطوح دیگر تقسیم خواهند شد.

■ **آموزش و تربیت فنی و حرفه‌ای (TVET):** آموزش و تربیت در قلمرو دنیای کار جهت زمینه‌سازی، آمادگی، نگهداشت و ارتقای شغلی و حرفه‌ای را گویند. آموزش و تربیت فنی و حرفه‌ای واژه‌ای جامع است که به جنبه‌های از فرایند آموزشی و تربیتی، در برگیرنده مطالعه فناوری‌ها و علوم وابسته، کسب نگرش‌ها و مهارت‌های عملی، فهم و دانش مرتبط با حرفه‌ها را در بخش‌های گوناگون اقتصادی و زندگی اجتماعی، علاوه بر آموزش عمومی، ارجاع و اطلاق می‌شود. این واژه اعم از آموزش فنی و حرفه‌ای رسمی، غیررسمی و سازمان نیافته است. همچنین این آموزش‌ها شامل طیف وسیعی از فرصت‌های توسعه مهارت‌ها است که با بافت‌های ملی و محلی هماهنگ می‌گردد. یادگیری برای یاد گرفتن و رشد سواد و مهارت‌های محاسبه، مهارت‌های عرضی (غیر فنی) و مهارت‌های شهروندی نیز از مؤلفه‌های جدایی‌ناپذیر آموزش و تربیت فنی و حرفه‌ای است.

■ **شغل (Job):** واژه شغل «استخدام شدن برای ارائه خدمت و یا برای مدتی خاص» می‌باشد. شغل محدود به زمان و فرد کارفرما است. شغل مجموعه‌ای از کارها و

وظایف مشخص است که در یک جایگاه خاص تعریف می‌شود. یک شخص ممکن است در یک حرفه در زمان‌های گوناگون مشاغل متفاوت داشته باشد.

حرفه (Occupation): مجموعه‌ای از مشاغل دنیای کار است که شباهت معقولانه‌ای از نظر کارها، دانش و توانایی‌های مورد نیاز دارد. حرفه مشغولیت اصلی فرد در طول زندگی است. استاندارد حرفه‌ای، حداقل‌های مورد انتظار دنیای کار در یک حرفه را نشان می‌دهد. حرفه مرتبط با فرد و نقش وی در بازار و دنیای کار است (مانند حسابدار، خانه‌دار، جوشکار، پرستار، مهندس ساختمان). اکثر حرفه‌ها در بخش‌های مختلف وجود دارد، در حالی که برخی از حرفه‌ها (مهندس معدن) مربوط به بخش خاصی است. یک حرفه مجموعه‌ای از مشاغل است که شباهت معقولانه‌ای از نظر کارها، دانش و توانایی‌های مورد نیاز دارد.

وظیفه (Duty): وظیفه عبارت است از مسئولیت و نقش اصلی مشخصی که در یک جایگاه شغلی یا حرفه برای شخص در نظر می‌گیرند، وظیفه نام دارد. برای مثال از وظایف اصلی یک تعمیرکار خودرو می‌توان به تعمیر سیستم مولد قدرت، تعمیر سیستم انتقال قدرت و... اشاره کرد. از تکنسین مکترونیک انتظار می‌رود نگهداری و تعمیرات سیستم‌های کنترل عددی را به عنوان وظیفه انجام دهد.

تکلیف کاری (Task): یک تکلیف کاری فعالیت مشخصی است که دارای ابتدا و انتها می‌باشد و شامل مراحل منطقی است. معمولاً هر وظیفه به چندین تکلیف کاری تقسیم می‌شود. به‌طور مثال یکی از تکالیف کاری وظیفه «تعمیر سیستم مولد قدرت»، تنظیم سیستم جرقه است.

شایستگی: مجموعه‌ای اثبات شده از دانش، مهارت و نگرش مورد نیاز جهت انجام یک تکلیف کاری، براساس استاندارد را، شایستگی گویند. شایستگی‌ها در حوزه آموزش‌های فنی و حرفه‌ای به سه دسته شایستگی‌های فنی، غیرفنی و عمومی تقسیم‌بندی می‌شوند.

سطح شایستگی انجام کار: صرف‌نظر از اینکه یک تکلیف کاری در چه سطحی از صلاحیت حرفه‌ای انجام می‌شود، انجام هر کار ممکن است با کیفیت مشخصی در محیط کار مورد انتظار باشد. سطح کیفی شناخته شده از یک شخص در محیط کار را سطح شایستگی مورد انتظار و نیاز گویند. سطح شایستگی انجام کار معیار اساسی ارزشیابی است. در بین کشورهای مختلف نظام سطح‌بندی شایستگی گوناگونی وجود دارد، اما نظام چهار سطحی معمول‌ترین آنها به نظر می‌رسد.

■ **چارچوب صلاحیت ملی (NQF):** چارچوبی است که صلاحیت‌ها، مدارک و گواهینامه‌ها در سطوح و انواع مختلف را به صورتی منسجم و همگون براساس مجموعه‌ای توافق شده به هم ارتباط می‌دهد. در این چارچوب به مهارت و تجربه در کنار دانش ارزش ویژه‌ای داده می‌شود. زمان و مکان یادگیری ارزش کمتری دارد.

■ **سطح صلاحیت (Level of Qualification):** سطح صلاحیت عبارت است از سطح حرفه یا شغلی در چارچوب صلاحیت‌های حرفه‌ای ملی که تکالیف کاری باید در آن طراحی و تدوین گردد. نظام‌های سطح‌بندی گوناگونی در بین کشورها وجود دارد، سطح صلاحیت مهندسی (حرفه‌ای) پنج در نظر گرفته شده است که به طبع آن تکسین فنی یا حرفه‌ای دارای سطح چهار می‌باشد. صلاحیت حرفه‌ای در اروپا EQF به ۸ سطح تقسیم‌بندی شده است.

■ **برنامه درسی آموزش و تربیت فنی و حرفه‌ای:** برنامه درسی آموزش و تربیت فنی و حرفه‌ای مجموعه‌ای از استانداردهای دنیای کار، اهداف، محتوا، روش‌ها، راهبردهای یاددهی - یادگیری، تجهیزات، زمان، فضا، استاندارد شایستگی‌ها، مواد آموزشی و استاندارد ارزشیابی است که دانش آموز (هنرجو)، کار آموز یا مربی را برای رسیدن به آن اهداف در حوزه آموزش‌های فنی و حرفه‌ای هدایت می‌نماید. دامنه شمول برنامه درسی در حوزه آموزش‌های فنی و حرفه‌ای، دنیای کار و دنیای آموزش را در بر می‌گیرد.

معمولاً در نظام‌های آموزش‌های فنی و حرفه‌ای کشورها سه نوع استاندارد، متصور می‌شوند:

۱ **استاندارد شایستگی حرفه‌ای؛** شایستگی یا مهارت، که توسط متولیان صنعت، بازار کار و اتحادیه‌ها، صنوف و... تهیه می‌شود. در این استاندارد، وظایف، کارها و صلاحیت‌های هر شغل یا حرفه مورد توجه قرار می‌گیرند.

۲ **استاندارد ارزشیابی؛** براساس استاندارد شایستگی حرفه‌ای و دیگر عوامل مؤثر توسط گروه‌های مشترکی از حوزه‌های گوناگون تهیه می‌شود و منجر به اعطای گواهینامه یا مدرک صلاحیت حرفه‌ای می‌گردد.

۳ **استاندارد آموزشی (برنامه درسی)؛** براساس استانداردهای شایستگی حرفه و ارزشیابی توسط ارائه‌دهندگان آموزش‌های فنی و حرفه‌ای تهیه می‌گردد. در این استاندارد و اهداف دروس، محتوا، راهبردهای یاددهی - یادگیری، تجهیزات آموزشی و... در اولویت قرار دارد.

■ **آموزش مبتنی بر شایستگی:** رویکردی در آموزش فنی و حرفه‌ای است که تمرکز بر شایستگی‌های حرفه‌ای دارد. شایستگی‌ها را به عنوان پیامدهای آموزشی در نظر

می‌گیرد و فرایند نیازسنجی، طراحی و تدوین برنامه درسی و ارزشیابی براساس آنها انجام می‌شود. شایستگی‌ها می‌توانند به شایستگی‌های فنی (در یک حرفه یا مجموعه‌ای از حرفه‌ها)، غیرفنی و عمومی دسته‌بندی شوند. رسیدن فراگیران به حداقلی از همه شایستگی‌ها به عنوان هدف آموزش‌های فنی و حرفه‌ای در این رویکرد مورد توجه قرار می‌گیرد.

استاندارد شایستگی حرفه: استاندارد شایستگی حرفه تعیین‌کننده فعالیت‌ها، کارها، ابزارها و شاخص‌هایی برای عملکرد در یک حرفه است.

هویت حرفه‌ای: برآیند مجموعه‌ای از باورها، گرایش‌ها، اعمال و صفات فرد در مورد حرفه است. بنابراین به دلیل تغییرات این مجموعه در طول زندگی حرفه‌ای، هویت حرفه‌ای قابلیت تکوین در مسیر تعالی را دارد.

گروه تحصیلی - حرفه‌ای (چند رشته‌ای تحصیلی - حرفه‌ای): چند رشته تحصیلی - حرفه‌ای که در کنار هم قرار می‌گیرند تا فراگیر را برای انتخاب مبتنی بر علائق، تصحیح در موقعیت براساس استعداد و حرکت در مسیر زندگی با توجه به استانداردهای راهنمایی و هدایت تحصیلی - حرفه‌ای به صورت منطقی یاری رساند. چند رشته‌ای‌ها ممکن است با توجه به شرایط و امکانات منطقه‌ای هم خانواده، غیر هم خانواده، شایستگی‌های بزرگ مبتنی بر گروه‌های فرعی حرفه و شایستگی‌های طولی برای کسب‌وکار باشد. گروه بندی تحصیلی - حرفه‌ای باعث شکل‌دهی هویت حرفه‌ای و تکوین آن در طول زندگی خواهد شد.

رشته تحصیلی - حرفه‌ای: مجموعه‌ای از صلاحیت‌های حرفه‌ای و عمومی است که آموزش و تربیت براساس آن اجرا و ارزشیابی می‌گردد.

اهداف توانمندسازی: اهداف توانمندسازی اهدافی است که براساس شایستگی‌ها، استاندارد عملکرد و اقتضائات یاددهی - یادگیری جهت کسب شایستگی‌ها توسط هنرجویان تدوین می‌گردد. اهداف توانمندساز با توجه به رویکرد شکوفایی فطرت شامل پنج عنصر: تعقل، ایمان، علم، عمل و اخلاق و چهار عرصه ارتباط مربی با خود، خدا، خلق و خلقت است که با محوریت ارتباط با خدا تعریف، تبیین و تدوین می‌شوند.

- باتوجه به اینکه آموزش و تربیت فنی و حرفه‌ای و مهارتی فرایند تکوین و تعالی هویت حرفه‌ای مربیان است و هویت مربیان برایند نوع ارتباط آنان با خدا، خود، خلق و خلقت

می‌باشد، بنابراین اهداف تربیت با توجه به این عرصه‌ها قابل تبیین خواهد بود، این عرصه‌ها به گونه‌ای جامع، یکپارچه و منطقی کلیه ساحت‌های تربیتی^۱ را در بر می‌گیرد.

■ **یادگیری یک پارچه و کل‌نگر:** یادگیری همه جانبه، یادگیری یک موضوع از ابعاد مختلف. در برنامه درسی ملی به ارتباط عناصر اهداف درسی و تربیتی و عرصه‌های چهارگانه گفته می‌شود.

■ **یادگیری:** فرایند ایجاد تغییرات نسبتاً پایدار در رفتار یادگیرنده، یادگیری ممکن است از طریق تجربه عینی (از طریق کار، تمرین و...)، به صورت نمادین (از طریق اشکال، اعداد و نمادها)، به شیوه نظری (توضیحات کلی) یا به شیوه شهودی (ذهنی یا روحانی) صورت گیرد.

■ **فعالیت‌های یادگیری ساخت یافته:** فعالیت‌های یادگیری ساخت یافته براساس اصول حاکم بر انتخاب راهبردهای یاددهی - یادگیری در شاخه فنی و حرفه‌ای طراحی می‌گردد. در تدوین فعالیت‌های یادگیری در دروس مختلف شاخه فنی و حرفه‌ای براساس برنامه درسی ملی ایران و حوزه یادگیری کار و فناوری، دیدگاه فناورانه حاکم خواهد بود. انتخاب فعالیت‌های یاددهی - یادگیری در فرایند آموزش به کمک مواد و رسانه‌های یادگیری به منظور تحقق شایستگی‌ها براساس اصولی از قبیل تقویت انگیزه هنرجویان، درک و تفسیر پدیده‌ها در موقعیت‌های واقعی دنیای کار و فعال نمودن هنرجویان استوار است.

■ **محتوا:** محتوای آموزشی مبتنی بر اهداف توانمندساز و فعالیت‌های یادگیری ساخت یافته می‌باشد. محتوا مبتنی بر ارزش‌های فرهنگی و تربیتی و سازوار با آموزه‌های دینی و قرآنی، مجموعه‌ای منسجم و هماهنگ از فرصت‌ها و تجربیات یادگیری است که زمینه شکوفایی فطرت الهی، رشد عقلی و فعلیت یافتن عناصر و عرصه‌ها را به صورت پیوسته فراهم می‌آورد. همچنین محتوا در برگرفته مفاهیم و مهارت‌های اساسی و ایده‌های کلیدی مبتنی بر شایستگی‌های مورد انتظار از هنرجویان است و بر گرفته از یافته‌های علمی و معتبر بشری می‌باشد. تناسب محتوا با نیازهای حال و آینده، علایق، ویژگی‌های روان‌شناختی هنرجویان، انتظارات جامعه اسلامی و زمان آموزش از الزامات محتوا است.

■ **بسته تربیت و یادگیری:** بسته تربیت و یادگیری، به مجموعه‌ای هماهنگ از منابع، مواد و رسانه‌های آموزشی اطلاق می‌شود که در یک بسته واقعی یا به صورت اجزایی

۱- ساخت‌های تعلیم و تربیت بر اساس سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، عبارت‌اند از: اعتقادی، عبادی و اخلاقی، اجتماعی و سیاسی، زیستی و بدنی، زیباشناختی و هنری، اقتصادی و حرفه‌ای و علمی و فناوریانه.

بخش ۱: کلیات

همان‌گونه با نشان و برند مؤسسه تولیدکننده تهیه و برای یک یا چند پایه تحصیلی مورد استفاده قرار می‌گیرد. در حال حاضر با گسترش فناوری‌های نوین و ICT، بسته آموزشی با نرم‌افزارهای آموزشی، لوح فشرده و سایت‌های اینترنتی تکمیل می‌شود. طراحی و تهیه بسته یادگیری براساس ماکت بسته تربیت و یادگیری انجام می‌پذیرد.

بسته تربیت و یادگیری می‌تواند شامل گستره‌ای از منابع و رسانه‌های آموزشی یا حاوی تعدادی کتاب و کتابچه، برگه‌های کار، لوح فشرده، فیلم آموزشی و حتی برخی وسایل کمک آموزشی و ابزارها باشد. در کنار بسته سخت‌افزاری، استفاده از امکانات نرم‌افزاری و اینترنت نیز می‌تواند به تکمیل یک بسته آموزشی کمک کند. می‌توان بسته تربیت و یادگیری را به دو گروه کلی شامل منابع اصلی و منابع تکمیلی تقسیم نمود. منابع اصلی شامل کتاب راهنمای هنرآموز، کتاب درسی، کتاب کار هنرجو و کتاب ارزشیابی می‌شوند.

لذا بسته تربیت و یادگیری شامل ۱ کتاب درسی؛ ۲ راهنمای هنرآموز؛ ۳ کتاب همراه هنرجو؛ ۴ کتاب کار؛ ۵ نرم‌افزار هنرجو؛ ۶ فیلم هنرجو؛ ۷ شبیه‌سازها؛ ۸ فیلم هنرآموز؛ ۹ پوستر و... است.

دوره اول متوسطه - آموزش عمومی

گرافیک

فتوگرافیک

پویانمایی (انیمیشن)

تولید برنامه تلویزیونی

صنایع دستی - فرش

صنایع دستی - چوب

صنایع دستی - طلا و جواهر

نقشه کشی معماری

معماری داخلی

طراحی و دوخت

نقاشی

موسیقی ساز ایرانی

موسیقی ساز خارجی

سینما

نمایش

پایه دهم

پایه یازدهم

پایه دوازدهم

دوره دوم متوسطه شاخه فنی و حرفه‌ای

مسیر یادگیری حرفه‌ای بین دروس



طراحی و سازماندهی درس

درس دانش فنی تخصصی از ترکیب سازوار ۱۰ تکلیف کاری در قالب پنج پودمان شایستگی تشکیل شده است که هر پودمان نماینده یک شغل در حوزه تولید برنامه تلویزیونی است. سازماندهی درس به نحوی است که تکالیف کاری در یک مسیر افقی از ساده به پیچیده در طول سال تحصیلی به صورت مرحله‌ای ارائه می‌شود و شایستگی‌ها به صورت تدریجی کسب و ارزیابی می‌شود و در نهایت در پایان درس شایستگی کلان دانش فنی تخصصی که قابلیت انتقال دارد محقق می‌شود.

شایستگی‌های مورد انتظار

شایستگی‌های فنی:

- تحلیل رسانه و ساخت برنامه در تلویزیون
- فرایند طرح و متن
- فرایند پیش تولید
- فرایند مرحله تولید
- فرایند پس تولید و پخش

شایستگی‌های غیر فنی:

- مسئولیت‌پذیری تعهد کاری
- جمع‌آوری و گردآوری اطلاعات
- امانت‌داری و رازداری
- یادگیری مادام‌العمر
- ارتباط مؤثر و کار تیمی
- مدیریت کارها و پروژه
- اجتماعی بودن
- مذاکره
- کارآفرینی
- درستکاری
- به‌کارگیری فناوری‌های مناسب
- کاربرد فناوری اطلاعات
- احترام گذاشتن به ارزش‌های دیگران
- انتخاب و به‌کارگیری فناوری‌های مناسب
- تفکر و اخلاق
- نگرش سیستمی
- اخلاق حرفه‌ای

سازماندهی محتوا

درس شامل پنج پودمان است که هر پودمان شامل ۱ یا ۲ تکلیف‌کاری است هر تکلیف‌کاری به‌صورت مستقل دارای یک پروژه مستقل است که در برخی موارد دو تکلیف‌کاری در یک پیمانانه به‌صورت پروژه مشترک تعریف می‌شود که عبارت‌اند از: پودمان ۱: تحلیل رسانه و ساخت برنامه در تلویزیون (تحلیل ارتباط جمعی و رسانه

- تلویزیونی - تحلیل فرایند ساخت برنامه تلویزیونی)
- پودمان ۲: فرایند طرح و متن (تبیین طرح‌ها، متون نگارشی و روایت مبتنی بر اجرا - تحلیل فرایند طرح و متن)
- پودمان ۳: فرایند پیش تولید (تحلیل نقش پیش تولید در برنامه‌سازی تلویزیونی - فرایند برنامه ریزی و تولید)
- پودمان ۴: فرایند مرحله تولید (تحلیل مراحل تولید برنامه تلویزیونی - تحلیل نقش مدیریت تولید برنامه تلویزیونی)
- پودمان ۵: فرایند پس از تولید و پخش (تحلیل فرایندهای پس از تولید - تحلیل فرایند مراحل پخش و بایگانی برنامه)

لیست استاندارد تجهیزات

مطابق با جدول تجهیزات آموزشی در سایت دفتر تألیف کتاب‌های درسی و حرفه‌ای و کاردانش.

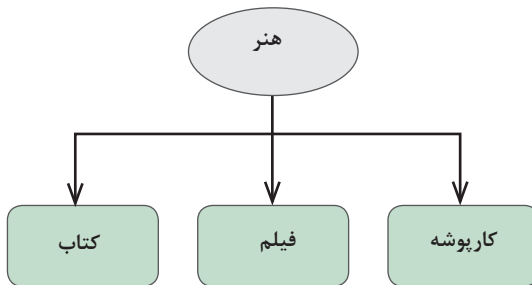
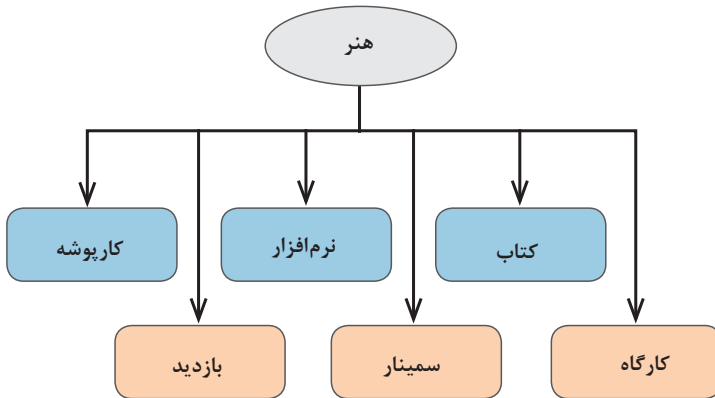
به نشانی www.tvoccd.oerp.ir

رسانه‌ها، مراکز، مواد و منابع یادگیری

۱ مراکز یادگیری

هنرستان - محیط کار واقعی - کارگاه‌های آموزشی

۲ رسانه‌های یادگیری



۳ منابع یادگیری

کتاب‌های مرجع

جداول استاندارد

استانداردهای تحلیل و ارزشیابی حرفه

رسانه‌های یادگیر

بخش ۲

دروس و جلسات

فصل اول: تحلیل رسانه و ساخت برنامه در تلویزیون

واحد یادگیری ۱- تحلیل وسایل ارتباط جمعی و رسانه تلویزیونی

واحد یادگیری ۲- تحلیل فرایند ساخت برنامه تلویزیونی

نمونه جدول بودجه بندی: تحلیل رسانه و ساخت برنامه در تلویزیون فصل ۱

جلسه	واحد یادگیری	فصل	رئوس محتوا	زمان	
				نظری	عملی
جلسه ۱	تحلیل وسایل ارتباط جمعی و رسانه تلویزیونی	۱	جایگاه و نقش وسایل ارتباط جمعی	۴	-
جلسه ۲	تحلیل وسایل ارتباط جمعی و رسانه تلویزیونی	۱	ویژگی های وسایل ارتباط جمعی	۴	-
جلسه ۳	تحلیل وسایل ارتباط جمعی و رسانه تلویزیونی	۱	اصول کلی سواد رسانه ای و ظرفیت رسانه تلویزیونی	۴	-
جلسه ۴	تحلیل فرایند ساخت برنامه تلویزیونی	۱	تولید برنامه های تلویزیونی	۴	-
جلسه ۵	تحلیل فرایند ساخت برنامه تلویزیونی	۱	ساختار تولیدات تلویزیونی	۴	-
جلسه ۶	تحلیل فرایند ساخت برنامه تلویزیونی	۱	مراحل ساخت تولیدات تلویزیونی	۴	-
جلسه ۷	تحلیل رسانه و ساخت برنامه در تلویزیون	۱	ارزشیابی، پژوهش مکتوب با هدف شناسایی انواع رسانه های ارتباط جمعی.	-	۶

مقدمه

هدف اصلی در فصل های مربوط به «تولید برنامه های تلویزیونی» افزایش آگاهی و شناخت هنرجویان با موضوعی به نام «سواد رسانه ای» (Media Literacy) است. سواد رسانه ای، مجموعه ای از مهارت های قابل یادگیری است که مخاطبان را در دسترسی، تجزیه و تحلیل و ایجاد انواع پیام های رسانه ای یاری می دهد. در واقع هنرجویان، با کمک سواد رسانه ای، قادر به کشف پیام های پیچیده موجود در محتوای انواع رسانه های ارتباط جمعی نظیر: تلویزیون، رادیو، روزنامه ها، کتاب ها، اینترنت و سایر رسانه های مستقل خواهند شد. آنها همچنین می توانند در شکل گیری فرهنگ رسانه ای مشارکت داشته باشند و در تولید یا توزیع محتوای رسانه ای نقش فعالی ایفا نمایند. فصل اول که با هدف آشناسازی هنرجویان با رسانه های ارتباط جمعی و انواع برنامه سازی در تلویزیون است شامل ۶ جلسه درسی است که به ترتیب به موضوعات ذیل می پردازد:

- جلسه اول: جایگاه و نقش وسایل ارتباط جمعی

- جلسه دوم: ویژگی های وسایل ارتباط جمعی

- جلسه سوم: اصول کلی سواد رسانه ای و ظرفیت رسانه تلویزیونی

- جلسه چهارم: تفکیک برنامه های تلویزیونی از نظر محتوا و دسته بندی مخاطبان

- جلسه پنجم: تفکیک برنامه های تلویزیونی از نظر ساختار

- جلسه ششم: تشریح فرایند تولید برنامه تلویزیونی

فصل اول: تحلیل رسانه و ساخت برنامه در تلویزیون

واحد یادگیری
(۱)

تحلیل وسایل ارتباط جمعی و رسانه تلویزیونی

جلسه ۱: جایگاه و نقش وسایل ارتباط جمعی

۱ مقدمه

تولید برنامه‌های تلویزیونی یک فعالیت پیچیده و چندبُعدی است و افراد شاغل در این حرفه، باید علاوه بر تخصص فنی و مهارت‌های برنامه‌سازی، شناخت خوبی از «رسانه‌های ارتباط جمعی» داشته باشند. به همین منظور نخستین درس از فصل اول را به موضوع جایگاه و نقش وسایل ارتباط جمعی اختصاص داده‌ایم. هدف از ارائه این درس، آشناسازی هنرجویان با ماهیت و چیرستی رسانه، و کارکردهای رسانه‌های ارتباط جمعی است. ما در این بحث قصد نداریم به سیر تاریخچه ارتباطات بپردازیم و ذهن هنرجو را با محفوظات عمومی پر نماییم. (اگرچه هنرآموز می‌تواند با تشریح اهمیت سیر تاریخی وسایل ارتباط جمعی، هنرجویان را به مطالعه و تحقیق پیرامون سیر تاریخی و نکات آموزشی دیگر هم سوق دهد).

۲ مواد و تجهیزات

هنرآموز علاوه بر کتاب درسی و کتاب راهنمای هنرآموز می‌تواند با استفاده از وایت برد و رایانه و نرم‌افزار پاورپوینت و... اطلاعات مورد نظر خود را به صورت جذاب و مؤثری ارائه نماید. آماده‌سازی خلاصه‌ای از فیلم دور افتاده یا سریال‌های تلویزیونی اقتباس شده از رمان رابینسن کرووئه، و همچنین نمایش قسمت‌هایی از رمان مذکور و یا حتی ارائه نسخه pdf از این داستان، برای هنرجویان می‌تواند نقش بسزایی در فعالیت مطالعاتی آنها ایفا نماید. همچنین ارائه فهرستی از کتاب‌ها، در حوزه ارتباطات و سواد رسانه‌ای همراه با عکس و تصویر و توصیف خلاصه‌ای از کتب مذکور یکی از نکات کلیدی در فراگیری بهتر این درس ایجاد می‌کند. هنرآموز می‌تواند آدرس چند سایت اینترنتی یا کانال‌های اطلاع‌رسانی در حوزه وسایل ارتباط جمعی و سواد رسانه‌ای را به هنرجویان ارائه دهد.

(تمام این مباحث می‌تواند در قالب یک dvd به عنوان نرم‌افزار کمک آموزشی در اختیار هنرجویان قرار بگیرد.)

۳ دانش افزایی

در جلسه اول حداقل پنج موضوع محوری مطرح گردیده است که عبارت‌اند از:

۱ اهمیت ارتباط جمعی و ماهیت اجتماعی انسان با تشریح یک فیلم جذاب داستانی به نام «دورافتاده» که اثری اقتباسی از روی رمان مشهور «رابینسن کروزوئه» است. شایسته است هنرآموز با مطالعه این فیلم و رمان مذکور، علاوه بر کشف نکات محتوایی و ساختاری، به فلسفه اجتماعی بودن انسان‌ها که در بطن آثار مذکور درج گردیده پردازد و زمینه‌ای برای درک و فهم عمیق‌تر از موضوع جایگاه و نقش وسایل ارتباط جمعی ایجاد نماید. در پایان این مبحث، تعریفی از کلید واژه «ارتباطات» ارائه شده است که به مثابه نوعی جمع‌بندی برای موضوع محوری نخست محسوب می‌شود. (در بخش‌های بعدی، محتویات لازم برای تحلیل فیلم دور افتاده ارائه می‌شود)

۲ در مبحث بعدی به عناصر اصلی ایجاد ارتباط اشاره شده است تا هنرجو به تدریج با مفاهیم علمی ارتباطات آشنا شود و دریابد که اصحاب رسانه برای انتقال محتویات خود قادرند از رسانه‌های متنوعی بهره بگیرند.

در این بحث به حداقل سه عنصر کلیدی ارتباط یعنی پیام‌دهنده، پیام و پیام‌گیرنده، اشاره شده است. هنرآموز می‌تواند با مطالعه کتاب‌های تخصصی در حوزه ارتباطات با عناصر فراوانی که در ایجاد ارتباط سهیم هستند اشاره کند و در عمق بخشیدن به ذهن هنرجویان، نقش ویژه‌ای ایفا نماید. در این بخش تصویری از تابلوی مشهور گرونیکا اثر نقاش معروف پابلو پیکاسو است، اشاره شده است و فرصت بسیار خوبی است تا هنرآموز با تشریح ابعاد محتوایی و فنی این تابلو به هنرجویان نشان دهد که سواد رسانه‌ای چیست و چه قابلیت‌هایی دارد. (البته در بخش‌های بعدی، محتویات لازم برای تحلیل این تابلو آمده است که در نوع خود می‌تواند برای هنرجویان نیز جذاب و آموزنده باشد).

۳ مبحث سوم به تقسیم‌بندی و تفکیک عمومی رسانه‌ها پرداخته است. البته در این مبحث نیز نکات فراوانی در کتاب‌های تخصصی وجود دارد که هنرآموز می‌تواند با مطالعه و اشراف بر آنها بحث عمیق‌تری به وجود آورد و هنرجویان را به ابعاد پیچیده‌تری رهنمون سازد. اما تفکیک ارائه شده کنونی نیز به قدر کافی روشن‌گر است و به هنرجویان کمک می‌کند تا بتوانند میان انواع رسانه‌ها و برخی از قابلیت‌های آنها تمایز قائل شوند.

۴ در مبحث بعدی به طبقه‌بندی «نقش و کارکرد رسانه‌ها» پرداخته‌ایم که شاید بتوان این بحث را تخصصی‌ترین بخش این درس قلمداد نمود. هنرآموز در این مبحث باید با ارائه شاهد مثال‌های متنوع و جذاب، هنرجویان را با قابلیت‌های عمومی رسانه‌ها آشنا سازد. هنرجویان از طریق این مبحث باید به مهم‌ترین کاربردهای رسانه آشنا شوند و در مطالعه کتب و مقالات آزاد، و یا تدبیر و تعمق در مباحث مربوط به رسانه‌های ارتباط جمعی، بتوانند فهرست جامع‌تری از نقش‌های رسانه ارائه نمایند.

در آخرین مبحث از جلسه اول، به شکل نسبتاً موجز به «عوارض رسانه‌ها و موضوع آسیب‌شناسی رسانه» اشاره شده است. این مبحث شاید یکی از مهم‌ترین موضوعات در حوزه سواد رسانه‌ایی است که متأسفانه مخاطبان رسانه به‌ویژه هنرجویان جوان، اطلاعات اندکی نسبت به آن دارند و هنرآموز باید همواره به این نکته تأکید نماید که علی‌رغم سیطره رسانه‌های جمعی بر افکار عمومی مردم، اما پذیرش چشم و گوش بسته محتویات رسانه‌ها و انفعال در برابر آنها، درست نیست و می‌تواند در بلند مدت عوارض و آسیب‌های جبران‌ناپذیری را ایجاد نماید. این مبحث می‌تواند یکی از شیرین‌ترین و چالش‌برانگیزترین مباحث این درس باشد و هنرجویان می‌توانند نتیجه مطالعات و تجارب شخصی خود را در قالب گفت‌وگو یا ارائه مقالات مطرح نمایند.

«هنر آموز می‌تواند برای تحلیل محتوای فیلم دور افتاده از متن زیر استفاده کند»
«چاک نولاند فردی متعهد به کار و زندگی است و اعتبار خاصی نزد همکاران و دوستانش دارد. بیننده در ۲۰ دقیقه ابتدایی فیلم درمی‌یابد، که نولاند همسرش را بسیار دوست دارد و از نظر شخصیتی، فردی باتجربه و مورد اعتماد است. با سقوط هواپیمای مسافری به داخل اقیانوس، نولاند به شکل معجزه‌آسایی نجات می‌یابد و مجبور می‌شود برای بقا و ادامه حیات خود تلاش نماید. نیاز شدید نولاند به ارتباط انسانی موجب می‌شود تا او با یک توپ والیبال، ارتباط عاطفی برقرار کند و امید خود را به زندگی افزایش دهد. البته در داستان اصلی یعنی ماجرای رابینسون کروزوئه، قهرمان جدا افتاده در این جزیره، تلاش می‌کند با خواندن کتاب مقدس، ارتباط خود را با خداوند استحکام ببخشد. رابینسن حتی تنهایی خود را به مثابه یک عقوبت الهی می‌داند و تلاش می‌کند از این فرصت برای خودسازی خویش بهره بگیرد. اما این مفاهیم در فیلم دورافتاده به شکل عامدانه حذف شده است!

تولستوی می‌گوید: زندگی تغییر است نه تقدیر، پس باید از ساحل آرام تقدیرها گذشت و به اقیانوس متلاطم و نا آرام پیش‌رو شتافت. نولاند نیز برای نجات خودش از تنهایی و انزوا به دل اقیانوس می‌زند و توپ والیبال را از دست می‌دهد که نشان از دل‌کندن از علایق گذشته و رهایی به سمت آینده است.

زمانی که نولاند بار دیگر نجات می‌یابد و به شهر خویش باز می‌گردد، درمی‌یابد خیلی چیزها تغییر کرده و برخلاف تصور او، حتی همسرش با فرد دیگری ازدواج کرده است. در واقع نولاند حالا در میان شهر خود تنهایی و انزوای جدیدی را تجربه می‌کند! نولاند حتی یک بسته پستی را که از جزیره با خود آورده به صاحبش می‌رساند. صحنه پایانی فیلم یک صحنه نمادین و زیباست. او در میان مزارعی قرار می‌گیرد که چهار طرفش جاده‌هایی نامحدود است، او به هر چهار طرف نگاه می‌کند، اما نمی‌داند کدام طرف را می‌خواهد. از دنیایی آمده که بقا بزرگ‌ترین هدف بوده، و به دنیایی پا گذاشته که بقا ساده است اما انسان‌ها به تعهدات خود شاید خیلی هم وفادار نیستند...

در مبحث مربوط به نقاشی مدرن که تصویر تابلوی نقاشی هنرمند معروف پابلو پیکاسو

ارائه شده است، هنرآموز می‌تواند از متن ذیل جهت تشریح نکات بصری نقاشی استفاده کند تا هنرجویان بدانند، اهمیت ترجمان مفاهیم مندرج در بطن یک تصویر تا چه میزان در ادراک مخاطب مهم است و بدون آگاهی و شناخت، و بدون سواد رسانه‌ایی امکان ادراک محتوای رسانه‌ها چقدر دشوار و گاه ناممکن است.

تابلوی گرونیکا، توسط پابلو پیکاسو در سال ۱۹۳۷ ترسیم شد. تابلویی که از بمباران دهکده گرونیکا در شمال اسپانیا و در خلال جنگ داخلی اسپانیا الهام گرفته است. گرونیکا در واقع تابلویی ضدجنگ، یا به اعتبار بهتر، به عنوان نمادی برای صلح است. به اعتقاد بسیاری از کارشناسان این تابلو مهم‌ترین و مشهورترین نقاشی پابلو پیکاسو به‌شمار می‌آید. این اثر در حال حاضر در مادرید (موزه ملکه سوفیا) نگهداری می‌شود. بسیاری معتقدند، فقدان رنگ در این تابلو باعث می‌شود حالتی مجازی از یک عکس سیاه و سفید از حادثه‌ای واقعی به ذهن متبادر شود. اهمیت نمادین این نقاشی در حمایت از صلح و نشان دادن چهره کریه جنگ و فاشیسم آن قدر بالاست که یک کپی فرش بافته شده از گرونیکا بر سردر ورودی سالن شورای امنیت سازمان ملل متحد نصب شده بود.

توصیف اثر: از چپ به راست یک مادری را نشان می‌دهد که بالای جسد بیجان دختر کودکش زانو زده و سرش را به آسمان گرفته و درد خودش را فریاد می‌زند. کنار زن کله یک گاو نر است که سمبل فاشیسم و دیکتاتوری ژنرال فرانکو است. پایین تصویر در سمت چپ جسد یک سرباز مدافع دیده می‌شود که هنوز در دست راستش یک شمشیر شکسته گرفته. در وسط تابلو یک اسب قرار دارد (سمبل طبقه کارگر) که یک دست یک نیزه را از بالا به تنش فرو کرده است. سمت راست اسب یک دختر جوان در حال فرار از سمت راست تابلو به طرف سمت چپ تابلو است. در قسمت راست تصویر یک زنی که در میان شعله‌های آتش در حال سوختن است و دستهایش را سوی آسمان دراز کرده است...

در سال ۱۹۳۶، پیکاسو توسط دولت جدید جمهوری اسپانیا مأمور شد تا در نمایشگاه بین‌المللی سال ۱۹۳۷ پاریس برای غرفه کشور اسپانیا یک نقاشی



بکشد. موضوع اصلی نمایشگاه جشنواره تکنولوژی‌های مدرن بود، اما پیکاسو نقاشی با موضوع کاملاً واضح سیاسی کشید، موضوعی که او تا آن زمان علاقه کمی به آن نشان داده بود.

در همان سال، بین دولت جمهوری خواه دموکرات و نیروهای فاشیست به رهبری ژنرال فرانسیسکو فرانکو یک جنگ داخلی در اسپانیا شروع شد که قصد براندازی آنها را داشت. نقاشی پیکاسو براساس واقعه ۲۷ آوریل ۱۹۳۷ است، زمانی که نیروهای قدرتمند هوایی به رهبری هیتلر برای حمایت از ژنرال فرانکو، دهکده کوچک گرونیکا در شمال اسپانیا را بمباران کردند. شهری که هیچ جایگاه استراتژیکی نداشت. این اولین بمباران کامل هوایی مردم غیرنظامی بود. یک مأموریت آموزشی وحشیانه که برای آزمایش روش‌ها و تاکتیک‌های جدید نظامی و برای ترساندن و ارعاب نیروهای مقاومت بود. برای بیش از سه ساعت، ۲۵ جنگنده حدود ۱۱۰۰۰ پوند بمب‌های منفجره و آتش‌زا را بر روی دهکده ریختند و آن را به ویرانه‌ای تبدیل کردند. بیش از ۲۰ جنگنده، مردم غیرنظامی بی دفاعی را که در حال فرار بودند به توپ بستند. خرابی و ویرانه‌ها وحشتناک بود. آتش سه روز شعله‌ور بود. هفتاد درصد شهر نابود شد و یک سوم جمعیت یعنی حدود ۱۶۰۰ نفر از افراد غیرنظامی مجروح و یا کشته شدند.

در اول ماه می سال ۱۹۳۷، اخبار این جنایت به پاریس هم رسید. گزارش‌های شاهدان عینی در صفحات اول همه روزنامه‌های داخلی و بین‌المللی قرار گرفت. پیکاسو نیز از خبرهای خرابی و مرگ وحشت‌زده و شوکه شده بود و با دولت هم‌دردی می‌کرد. در واقع گرونیکا واکنش عملی او و همین‌طور لوح یادبودی از این قتل عام وحشیانه است. بعد از صدها طرح و تصویر، سرانجام این نقاشی در عرض یک ماه آماده و به غرفه اسپانیا در نمایشگاه پاریس ارسال شد تا در معرض دید عموم قرار بگیرد. همراه این نقاشی چند فیلم مستند و خبری و عکس‌هایی از وحشیگری‌های فاشیست در خلال جنگ داخلی ارسال شد. در غرفه اسپانیا، مردمی که انتظار اخبار تکنولوژی را داشتند با دیدن مردم رنج دیده شوکه شدند. بعدها در سال ۱۹۴۰ وقتی که پاریس توسط آلمان‌ها اشغال شد، یک افسر نازی کارگاه پیکاسو را دید و وقتی در مقابل این نقاشی ایستاده بود، پرسید چه کسی این اثر را خلق کرده است؟ پیکاسو در پاسخ گفت: شما خلق کردید.

بعد از پایان نمایشگاه پاریس، دولت اسپانیا این نقاشی را با یک تور بین‌المللی به دور دنیا فرستاد تا هم مردم جهان را از این جنگ آگاه کند و هم برای آوارگان این کشور و کسانی که در این جنگ آسیب دیده بودند، کمک‌های مالی جمع‌آوری کند. این نقاشی تمام دنیا را گشت و حتی به موزه هنرهای مدرن نیویورک هم به امانت سپرده شد. سرانجام در سال ۱۹۸۱ گرونیکا به اسپانیا بازگشت و تاکنون در موزه ملی هنرهای زیبا، ملکه سوفیا، نگهداری می‌شود.

پیکاسو این نقاشی را در طیفی از رنگ‌های خشک و سرد، خاکستری و سفید و سیاه کشیده است. این ترکیب رنگ ممکن است بازتاب نخستین مواجهه او با این اخبار در

صفحه اول روزنامه‌ها و عکس‌های سیاه و سفید باشد و یا شاید از نگاه یک شاهد ماجرا اینگونه به ذهنش خطور کرده باشد. ویژگی مستند بودن این اثر بیشتر مورد تأکید قرار گرفت و توسط الگوهای بافت در مرکز نقاشی حس یک دستگاه چاپ روزنامه را ایجاد کرده است. در سرتاسر سطح نقاشی تداوم تضاد بین رنگ‌های سفید و سیاه به طور واضح، قدرتی چشمگیر و انرژی جنبشی بصری را از حرکات ناهموار ایجاد کرده است.



در کل ترکیب گرونیکا در نگاه اول، گیج‌کننده و بی‌نظم است و بیننده را به قلب اتفاقات سخت و ظالمانه پرتاب می‌کند. به نظر می‌رسد همه چیز در حال گداختن و ذوب شدن است. فضا فشرده و تاریک است. با انتقال خطوط فکری و چندین دید و نقطه نظر که ویژگی سبک کوبیسم قبلی پیکاسو است، تصاویر و اشکال روی هم افتاده و متقاطع و نامفهوم هستند و این تشخیص مرز بین آنها را مشکل ساخته است. بدن‌ها خارج از شکل طبیعی و نصفه نیمه‌اند. شکل آنها منفصل و تکه تکه است. به نظر می‌رسد که همه چیز در هم آمیخته و روی هم سوار شده‌اند. به نظر می‌رسد که خطوط زاویه‌دار و تند و تیزی که به کار رفته در بدن بقیه نفوذ کرده است. اما با این حال نظم و ترتیب بصری خاصی دارد. پیکاسو با سازمان دادن آنها در سه گروه عمودی، بین این اشکال توازن ایجاد کرده است. در حالی که اشکالی که در مرکز تصویر هستند با یک مثلث بزرگ نورانی تثبیت شده‌اند.

نمادگرایی

گرونیکا یک نقاشی بزرگ با ابعاد $3/5$ متر در $7/5$ متر است. با رنگ روغن و تم رنگ‌های خاکستری و سفید و مشکی. نقاشی پر از نمادهایی است که نشان‌دهنده رنج و عذاب هستند. عذاب مردم و حیوانات بی‌گناه. نمادها از چپ به راست تصویر عبارت‌اند از:

گاو نر: گاو نر در تصویر با بدن سیاه و سر سفید کشیده شده است. به خاطر وحشت و ترسی که اطرافش را فرا گرفته، سراسیمه و حیرت زده به نظر می‌رسد. پیکاسو در جواب این سؤال که قصد او از حضور حیوانات در نقاشی چیست، گفته است که حضور حیوانات به معنی نماد خوی وحشی‌گری و بی‌رحمی و ظلمت است.

مادری با کودک مرده‌اش: پایین گاونر، زنی نشسته که کودک مرده خود را محکم در آغوش گرفته و صورتش را رو به آسمان و گریه می‌کند. چشمان او به شکل اشک است. در واقع این تصویر تشبیهی است از مریم مقدس و مسیح هرچند که با جنگ لکه‌دار شده است.

پرنده: بین گاو نر و اسب، پرنده‌ای در تاریکی محو شده است که چندان واضح نیست و فقط روشنایی مختصری از رنگ سفید دارد. این پرنده می‌تواند نمادی از صلح نقض شده باشد.



سرباز مرده: سربازی در این تصویر با بدن تکه تکه کشیده شده است. سر او، یکی از بازوها و ساعد چپش در تصویر مشخص است. در یکی از دستانش یک شمشیر و یک گل نگه داشته است. تفسیر گل می‌تواند روزنه امیدی باشد در میان همه ویرانه‌ها و خرابی‌ها.



لامپ: لامپ در تصویر نماد دسیسه و توطئه و فریب است. همچنین نشانی از پیشرفت تکنولوژی است. به این معنا که آلمان، پیشرفت تکنولوژی جنگی خود را در این بمباران آزمایش کرد. اگر شما زبان اسپانیایی بلد باشید می‌دانید که کلمه «بامبیل» که برای لامپ به کار می‌برند بسیار شبیه کلمه «بمبا» که برای بمب به کار می‌برند.



اسب: اسبی که در مرکز نقاشی وجود دارد، در حال افتادن است. سر اسب با دهان بازش واضح‌تر است اما انتهای بدنش با سایر شکل‌هایی همانند مجسمه انسان پوشانده شده است.



زن زانو زده: این تصویر نماد یک زن آسیب دیده و رنجور است. پای او شکسته است. زانوی او خونریزی دارد در حالی که او سعی دارد با دست جلوی خونریزی را بگیرد.



زنی در چراغ: صورت این زن که به شکل چراغی درآمد تصویر را روشن کرده است. ظاهرش حیرت زده و گیج و سردرگم است. این زن نمادی از روح جامعه اسپانیا است.



مرد التماس کننده: مردی که در انتهای سمت راست تصویر وجود دارد در حال التماس کردن رو به آسمان است. شاید به جنگنده‌های آلمانی التماس می‌کند که بمباران را متوقف کنند. تصویر او نمایش قدرتمندی است از احساس ضدجنگی که در نقاشی وجود دارد.

پیکاسو در جایی می‌گوید: «به عنوان یک هنرمند، در تمام زندگی‌ام به طور پیوسته مشغول مقابله با مرگ هنر بودم. در نقاشی **گرونیکا** به دنبال نمایش ترس و وحشت

خود از حملات نظامی هستیم که اسپانیا را وارد دریای مصیبت و مرگ می‌کند.» **گرونیکا** اساساً یک نقاشی ضدجنگ است و به شکلی بصری، تأثیر ویرانگر و پرهرج و مرج جنگ را بر روی مردان و زنان به نمایش می‌گذارد. به ویژه در این نقاشی، هدف نقاش نمایش مردم عادی و شهرنشین معمولی است. پیکاسو **گرونیکا** را در سال ۱۹۳۷ به اتمام رساند، زمانی که نه تنها اسپانیا، بلکه کل دنیا درگیر تنش‌های سیاسی بود. جنگ جهانی دوم تنها چند سال بعد آغاز می‌شد و مصیبت بزرگ‌تری دامن اروپا را می‌گرفت. در **گرونیکا** قربانیان این بمباران به دو دسته تقسیم می‌شوند، عده‌ای مرده‌اند و عده‌ای دیگر هنوز زنده هستند. جسد یک فرد بر روی زمین افتاده است و دو طرف آن را قربانیان زنده‌ای تشکیل می‌دهند که سرهای خود را عقب گرفته‌اند و آه و ناله می‌کنند. در سمت چپ تابلو مادری فرزندی را که در اثر بمباران کشته شده است، خود را در آغوش گرفته است.

تأثیرات و کوبیسم



هرج و مرجی که در اثر ناآرامی‌های سیاسی در اروپا به وجود آمده بود، به وضوح در ترکیب‌بندی **گرونیکا** دیده می‌شود. انسان‌ها و حیوان‌ها در هم ادغام شده‌اند. پشت سر آنان، با پس زمینه‌ای طرفیم که از اشکال هندسی در هم شکسته با حاشیه‌های تیز تشکیل شده است. اینها همه یادآور کوبیسم هستند. در بعضی از جاهای نقاشی پس زمینه‌ای از جنس روزنامه دیده می‌شود. آن

را می‌توان به عنوان بازگشت پیکاسو به کوبیسم ژورنالی در نظر گرفت که پیش‌تر در آن حوزه فعالیت می‌کرد. منتقدان هنری در کارهای پیکاسو معمولاً اول از همه به سراغ نقد و بررسی رنگ‌ها می‌روند. ولی در **گرونیکا** با نقاشی عمدتاً سیاه و سفید طرف هستیم که عمده رنگ‌های آن را سیاه تشکیل می‌دهد. این میزان استفاده از رنگ سیاه شاید با هدف نمایش مرگ باشد. **گرونیکا** بسیار تحت تأثیر نقاشی‌های فرانسیسکو گویا،

یک هنرمند اسپانیایی دیگر قرار دارد. گویا علاقه زیادی به نقاشی‌های مربوط به جنگ و گاوبازی داشت.

در **گرونیکا**، پیکاسو انسان و حیوان را به گونه‌ای ترسیم کرده است که گویی جایگاه یکسانی دارند. به این ترتیب، نقاش هم وحشی‌گری کارهای غیرانسانی بشر در طول جنگ را نمایش می‌دهد، و هم به نمایش واکنش‌های غریزی و به نوعی حیوان‌مانندی می‌پردازد که تمام موجودات زنده هنگام مواجهه با ترس و مرگ از خود نشان می‌دهند، ولی دو حیوان در این نقاشی وجود دارند که شاید معنایی فراتر از اینها داشته باشند: گاو و اسب.

آیا **گرونیکا** واقعاً از نظر معنایی ارتباطی با گاوبازی دارد؟ این نقاشی را باید در دسته نقاشی‌های جنگ قرار دهیم، ولی این اثر هم چنین دارای نمادهای متعددی همچون گاو، اسب و انسانی با یک شمشیر است. به همین دلیل این نقاشی را می‌توان با هنر سنتی گاوبازی هم مرتبط دانست. پیکاسو بعداً در سال ۱۹۳۷ نمونه‌هایی از گاوبازی را طراحی کرد. گاو به طور غیررسمی، نماد ملی اسپانیا است. گاو بازی هم همیشه به عنوان یکی از ورزش‌های سنتی اسپانیا در نظر گرفته می‌شود. به این ترتیب، با ربط دادن گاو بازی به **گرونیکا**، می‌توان به معناهای ناسیونالیستی مد نظر نقاش دست پیدا کرد.

ولی نباید انتظار داشته باشید که پیکاسو همچون یک نقاشی ناسیونالیستی با مسئله گاوبازی برخورد کند. به جای اینکه نظاره‌گر ماتادوری باشیم که در کنار گاو مغلوب رو به جمعیت تعظیم می‌کند، در **گرونیکا** گاو در سمت چپ تصویر سالم و سر حال ایستاده است. این بار این ماتادور است که کشته شده و در پیش زمینه روی زمین افتاده است. شمشیر یا نیزه‌ای که احتمالاً می‌خواسته برای کشتن گاو استفاده کند، شکسته و از دستش رها شده است. همچون ماتادور مغلوب، اسب او هم رنجور و ناراحت و رو به مرگ است. تنها فرد آرام این نقاشی، گاو است. بقیه افراد و کل ترکیب بندی نقاشی به سمت گاو در حرکت هستند. گاو، کانون توجه آرام و ناخوشایند این نقاشی ضدجنگ، در سمت چپ تابلو قرار گرفته است.

تفسیر و معنای **گرونیکا**

پیکاسو هیچ‌گاه تمایل نداشت درباره معنای کارهایش صحبت کند. ولی نماد ملی‌گرایی که در **گرونیکا** به کار رفته چیزی نیست که بتوان به راحتی نادیده گرفت. گاو به عنوان نماد ملی غیررسمی زادگاه پیکاسو و قابل توجه‌ترین کالبد به کار رفته در این نقاشی را به نوعی می‌توان نماد خود اسپانیا در نظر گرفت. کشوری که حتی بعد از چنین حملات خونباری، محکم و استوار بر جای خود ایستاده است. در **گرونیکا** اگرچه گاو خوشحال و راضی به نظر می‌رسد، ولی خود نقاشی درباره بحران و وحشی‌گری است که در این شهر رخ داده و آنچنان که باید خوش‌بینانه نیست.

رسانه‌ها دارای کارکردهای دیگری هستند، که می‌توان به موارد ذیل اشاره نمود:

۱ کارکرد نظارتی؛ یکی از مهم‌ترین کارکردهای رسانه خبری، نظارت بر محیط است. کارکرد نظارت و حراست از محیط، شامل رساندن اخبار توسط رسانه‌ها می‌شود؛ که برای اقتصاد و جامعه ضروری است. مانند گزارش اوضاع سهام، ترافیک و شرایط آب و هوایی. البته کارکرد نظارتی و مراقبتی، می‌تواند موجب چندین «کژکارکرد» هم بشود؛ مانند به‌وجود آمدن وحشت از تأکید بیش از حد بر خطرات و تهدیدها در جامعه. «لازارسفلد و مرتون» از کژکارکردی تخدیری نام برده‌اند، که در اثر جذب بیش از حد اطلاعات، افراد دچار بی‌اعتنایی و رخوت می‌شوند. ارائه بیش از حد اخبار خارق‌العاده، احتمال دارد ارتباط مخاطبان را با آنچه واقعی و معمول است، کاهش دهد.

۲ کارکرد انتقال فرهنگ؛ آموزش براساس تعریفی که سازمان علمی و فرهنگی ملل متحد (یونسکو) بیان داشته، عبارت است از: «تمام کنش‌ها و اثرات، راه‌ها و روش‌هایی که برای رشد و تکامل توانایی مغزی و معرفتی و همچنین مهارت‌ها، نگرش‌ها و رفتار انسان به کار می‌روند. البته به طریقی که شخصیت انسان را تا ممکن‌ترین حد آن، تعالی بخشند.» چنین کنش‌هایی از آغاز تولد تا واپسین دم حیات همراه انسان است. از این‌رو آموزش، یک فرایند فراگیر است که تداوم آن تمامی حیات انسانی را در برمی‌گیرد و از این‌رو برای آموزش نه زمانی معین وجود دارد و نه مکانی مشخص. در این میان رسانه‌های ارتباطی خواه برای این کار برنامه‌ریزی شده باشند و خواه نشده باشند، آموزش دهنده‌اند. رسانه‌ها فراهم‌آورنده دانش و شکل‌دهنده ارزش‌ها هستند و مردم همواره از آنها تأثیر می‌پذیرند و می‌آموزند. اهمیت وظیفه آموزشی وسایل ارتباطی در جوامع معاصر، به حدی است که بعضی از جامعه‌شناسان برای مطبوعات و رادیو و تلویزیون و سینما نقش «آموزش موازی» یا «آموزش دائمی» قائل هستند. جامعه‌شناسان معتقدند که وسایل ارتباطی با پخش اطلاعات و معلومات جدید، به موازات کوشش معلمان و اساتید، وظیفه آموزشی انجام داده و دانستنی‌های عملی، فرهنگی و اجتماعی دانش‌آموزان و دانشجویان را تکمیل می‌کنند.

برخی معتقدند ورود رسانه جمعی به عرصه آموزش موجب کاستن خرده‌فرهنگ‌ها و تقویت جامعه توده‌وار می‌شود. معنی جامعه‌توده‌دار این است که ما به‌خاطر رسانه‌های جمعی گرایش بیشتری پیدا می‌کنیم به اینکه به شیوه یکسانی صحبت کنیم، به شیوه یکسانی فکر کنیم و کنش و واکنش ما مثل هم باشد. در کنار این گرایش به یکدست‌سازی‌ها، این اتهام وجود دارد که رسانه‌های جمعی مانع رشد فرهنگی می‌شوند.

۳ کارکرد نوگرایی و توسعه؛ فرایند توسعه رابطه پایداری با تعامل میان مردم و مشارکت فعال گروه‌های اجتماعی دارد که این امر صورت نمی‌گیرد، مگر در پرتو نظام جامع ارتباطی - اطلاعاتی؛ که می‌تواند تا حد زیادی در رفع اختلافات و تضادهای موجود در ارزش‌ها و رفتارهای مردم و فراهم‌آوردن محیط مساعد برای

توسعه ملی مؤثر باشد. از جمله نخستین کسانی که در بحث از توسعه به موضوع ارتباطات و رسانه‌ها و نقش آنها در فرایند تغییر و نوگرایی توجه کرده‌اند، دانیل لرنر (Daniel Lerner) آمریکایی است که پژوهشی را در سال ۱۹۵۸، تحت عنوان «گذر از جامعه سنتی: نوسازی خاورمیانه» ارائه کرده است. الگوی نوگرایی «لرنر» که الگوی قدیمی عرصه ارتباطات و توسعه به‌شمار می‌رود، چهار متغیر را در برمی‌گیرد: شهرنشینی، سوادآموزی، استفاده از رسانه‌ها و مشارکت.

او با ارائه یک رابطه خطی نشان داد، که افزایش شهرنشینی موجب اشاعه سواد شده و سواد هم با استفاده از رسانه‌ها، رابطه داشته و در شهرهایی که تجمع مهارت‌ها و منابع، شکل اقتصاد صنعتی جدیدی را به‌وجود می‌آورند، با افزایش جمعیت تعداد باسوادان افزایش می‌یابد. هرچه میزان سطح سواد بالا می‌رود، بر سطح استفاده از رسانه‌ها و در نتیجه سطح معلومات و دانش افراد افزوده می‌شود و این فرایند به افزایش حس مشارکت (اقتصادی و سیاسی) در مردم می‌انجامد. سپس لرنر با تجدیدنظر در مدل کاملاً خطی خود، به‌سوی نوعی سیر خطی مرکب تمایل یافت که در آن رابطه رسانه‌ها و سوادآموزی، وضعیت متقابل به خود می‌گیرند. هربرت مارشال مک‌لوهان (Herbert Marshall McLuhan: ۱۹۱۱-۱۹۸۰) و سیدحمید مولانا (Hamid Mowlana: Live-۱۳۱۵) نیز در زمره دانشمندانی هستند که به این مقوله توجه کرده‌اند.

۴ کارکرد همگن‌سازی؛ وسایل ارتباط جمعی، موجب نزدیکی سلیقه‌ها، خواست‌ها و انتظارات تمامی ساکنان یک جامعه شده و جوامع را از عصر محدوده‌های جدا خارج می‌گردانند. ورود وسایل ارتباط جمعی به جامعه، خرده فرهنگ‌ها و فرهنگ‌های خاص و مجزا را ناپدید کرده و به نوعی تشابه میان تمامی ساکنان یک جامعه به‌وجود می‌آورد و مردم آن جامعه، از سبک زندگی و علایق و خواسته‌هایی که رسانه‌های جمعی ارائه می‌دهند، پیروی می‌کنند. براساس جامعه‌شناسی ارتباطات، مخاطبان، توده‌های عظیمی از انسان‌های پراکنده با ویژگی‌های ناشناخته هستند؛ که هیچ‌گونه پیوندی باهم ندارند و وجه مشترک آنها همان اثری است که از رسانه می‌گیرند. این رسانه‌ها هستند که عامل پیونددهنده انسان‌ها با یکدیگر بوده و به آنها هویت جمعی می‌بخشند. بر این مبنا، کارکرد اصلی وسایل ارتباط جمعی، همان مخاطب قراردادن توده‌ها و نه گروه‌های خاص است. به‌بیان «ژان کازنو»، رسانه‌ها به توده‌سازی می‌پردازند.

۵ کارکرد راهنمایی و رهبری؛ نقش رهبری‌کننده وسایل ارتباطی و اثر آنها در بیداری و ارشاد افکار عمومی، امری واضح بوده و روزبه‌روز بر اهمیت آن افزوده می‌شود، در نظام‌های دموکراسی، وسایل ارتباط جمعی می‌توانند در راه گسترش ارتباط میان رهبری‌کنندگان و رهبری‌شوندگان، خدمات مهمی را انجام دهد و به‌عنوان آیینه تمام‌نمای افکار عمومی در جلب همکاری مردم و شرکت دادن آنها در امور اجتماعی، تأثیر فراوانی به‌جای بگذارند. البته رسانه‌های گروهی با انگیزه‌سازی در

مخاطب، می‌توانند ایجاد مشارکت اجتماعی که از عمده‌ترین نقش‌های رسانه‌هاست، را به دنبال داشته باشند. این مهم، یعنی انگیزه‌سازی برای مشارکت، نیازمند شناخت درست از نیازهای مخاطبان است. توجه به فرهنگ‌های محلی مناطق گوناگون یک کشور نیز در انگیزه‌سازی حائز اهمیت است.

۶ کارکرد بحران‌زدایی؛ رسانه‌های گروهی می‌توانند در عرصه مقابله با بحران‌های اجتماعی، به ایفای نقش پردازند و در کاهش بحران‌های مختلفی مانند: بحران هویت یا حوادث تهدیدکننده ثبات اجتماعی، کارکرد مؤثری داشته باشند.

۷ کارکرد آگاه‌سازی؛ هرچند این وظیفه با مقوله آموزش از طرفی و مقوله خبررسانی جمعی از طرف دیگر، تداخل دارد، اما رسانه‌ها باید علاوه بر انتقال اخبار و اطلاعات، به تحلیل درست اخبار و تشریح آنان نیز پردازند. تحلیل علی پدیده‌های خبری و آگاه‌سازی انسان‌ها از این علل، موجب تغییر در جهان‌بینی انسان‌ها می‌شود. به همین سیاق وسایل ارتباط جمعی بایستی موجبات آگاهی انسان‌ها از کالاهای مورد نیاز را فراهم سازند. این وظیفه، یعنی آگاه‌سازی، از آن‌رو از تبلیغ متمایز است که در آن، هیچ کوششی برای خرید کالایی خاص وجود ندارد، همان‌گونه که هیچ کوششی برای ایجاد گرایش به سوی دیدگاه خاص وجود ندارد.

۸ اعطای پایگاه اجتماعی؛ این وسایل با دادن معرفت به اشخاص و گروه‌ها به آشکارکردن یا ارتقای پایگاه‌های آنان می‌پردازند.

۹ حمایت از هنجارهای اجتماعی؛ (وظیفه اخلاقی)

۱۰ انتقال میراث‌های فرهنگی و اجتماعی از نسلی به نسل دیگر

۱۱ نقش و کارکرد بیان عقاید

۱۲ ایجاد همبستگی میان اجزای جامعه در پاسخ به نیازهای محیطی

۴ شیوه تدریس

هنرآموز می‌تواند با نمایش خلاصه‌ای از فیلم دور افتاده و نیز تجزیه و تحلیل عناصر بصری تابلوی گرونیکا و یا ایجاد بحث و گفت‌وگو میان هنرجویان و بیان پرسش و پاسخ‌های لازم در ارتباط با موضوعات این درس، بپردازد.

۵ نکات ایمنی و بهداشت

ایمنی و دقت در کار با ابزار استودیویی، رعایت نکات فنی و ایمنی در کار با ابزارهای مکانیکی و الکترونیکی، رعایت بهداشت در محیط استودیو و کارگاه‌های آموزشی

۶ شیوه ارزشیابی اهداف توانمندسازی

آزمون‌های شفاهی و کتبی عملکردی، مشاهده عملکرد، فعالیت‌های کلاسی و کارگاهی، تهیه گزارش و کارپوشه

(هنرجو در پایان این درس باید بتواند توصیف روشنی از جایگاه و اهمیت رسانه ارائه

نماید و تحلیل مختصری از کارکرد رسانه‌های مختلف را بیان نماید. میزان مشارکت هنرجویان در مباحث کلاسی و نیز هوشمندی هنرجویان در افزودن به فهرست طبقه‌بندی نقش رسانه یا مباحث مربوط به عوارض و آسیب‌های رسانه، هنرآموز را قادر می‌سازد تا ارزشیابی نسبتاً شفاف‌تری از هنرجویان به عمل آورد. توانایی هنرجویان در توصیف درست کارکردهای رسانه و خلاقیت در کشف آسیب‌ها و عوارض رسانه هدف غایی محسوب می‌شود و هنرآموز نباید هنرجویان را به حفظ و بیان طوطی‌وار محتویات این درس موظف نماید. همچنین انجام پژوهش‌های کوچک و تحقیقات کاربردی می‌تواند در جلسات بعدی غنای مباحث را افزایش دهد و مبنایی برای ارزشیابی عینی‌تر هنرجویان فراهم سازد. هنرآموز می‌تواند با معرفی چند کتاب یا مقاله و نیز معرفی چند سایت اینترنتی و... هنرجویان را به یافتن نتایج تازه‌تر و هم‌افزایی محتویات مورد بحث تهییج نماید.

جلسه ۲: ویژگی‌های وسایل ارتباط جمعی

۱ مقدمه



در امتداد مباحث جلسه اول، به تشریح ویژگی‌های ذاتی وسایل ارتباط جمعی می‌پردازیم. هنرآموز باید با ارائه مثال‌های متنوع و تفکیک رسانه‌های گوناگون، ویژگی‌هایی نظیر: سرعت، عمق، وسعت، دسترسی و سایر اختصاصات را تشریح نماید. هنرجو بر اساس محتوای این درس قادر خواهد بود، قابلیت‌های هریک از رسانه‌ها را بر محتوای ارائه شده ارزیابی نماید. یکی از مهم‌ترین مباحث مطرح شده در این درس، به تشریح ابعاد «سواد

رسانه‌ای» و کاربرد آن مربوط است. «سواد رسانه‌ای» مبحث اصلی پودمان است و شناخت درست ابعاد آن یکی از رسالت‌های هنرآموزان محسوب می‌شود.

۲ مواد و تجهیزات

با استفاده از وایت‌برد و رایانه و نرم‌افزار پاورپوینت و... اطلاعات مورد نظر خود را به صورت جذاب و مؤثری ارائه نماید. ارائه نسخه pdf از مقالات و کتاب‌های موجود در فضای اینترنت با موضوع سواد رسانه‌ای، همراه با عکس و تصویر و توصیف خلاصه‌ای از کتب مذکور یکی از نکات کلیدی در فراگیری بهتر این درس ایجاد می‌کند. آدرس چند سایت اینترنتی یا کانال‌های اطلاع‌رسانی در حوزه وسایل ارتباط جمعی و سواد رسانه‌ای را به هنرجویان ارائه دهید.

۳ دانش افزایی

در این درس حداقل دو موضوع محوری مطرح شده است که عبارت‌اند از:

۱ مبحث نخست به طبقه‌بندی وسایل ارتباط جمعی مربوط می‌شود. در این بحث حداقل هشت متغیر مانند: سرعت، عمق، وسعت، دسترسی، تداوم، محلی بودن، درگیری حواس و اعتبار تشریح شده و هنرآموز باید با ارائه مثال‌های مختلف بتواند قابلیت‌های هر یک از رسانه‌ها را توصیف نماید. البته فهرست متغیرهای مذکور قابل افزایش است و هنرجویان می‌توانند با گفت‌وگو و مطالعه و پژوهش بیشتر بر تعداد این متغیرها بیفزایند و به بحث و گفت‌وگو بپردازند.

۲ موضوع بحث دوم «سواد رسانه‌ای و کاربردهای آن» است. این مبحث اگرچه کوتاه و موجز ارائه شده است اما هنرآموز می‌تواند با مطالعه بیشتر پیرامون این موضوع، هنرجویان را با مباحث کلیدی فراوانی آشنا نماید. هنرجویان باید تحت تأثیر این بحث به جایگاه و ضرورت سواد رسانه‌ای پی ببرند و درک کنند که بدون فراگیری سواد رسانه‌ای هرگز قادر به تولید محتوای اثرگذار رسانه‌ای نخواهند بود. «هنرآموز می‌تواند برای تحلیل محتوای فیلم دور افتاده از متن زیر استفاده کند»

نقاط عطف در ارتباطات انسانی و تحولات آن

- ۱ توسعه و تکمیل صحبت و زبان بین ۹۰۰۰۰ تا ۳۵۰۰۰ سال قبل از میلاد
- ۲ اختراع خط، شروع ۲۵۰۰ سال قبل از میلاد
- ۳ اختراع چاپ، سال ۱۴۶۵ میلادی
- ۴ شروع چاپ انبوه روزنامه اوایل دهه ۱۸۳۰
- ۵ تلگراف الکتریکی سال ۱۸۴۴
- ۶ پیدایش صنعت سینما حدود سال ۱۹۰۰
- ۷ شروع پخش برنامه‌های رادیویی دهه ۱۹۲۰ و تلویزیونی اواخر دهه ۱۹۴۰

۸ رسانه‌های نوین در دهه هفتاد آغاز می‌شود. منظور از تکنولوژی‌های جدید، تکنولوژی‌هایی هستند که پس از دهه ۱۹۷۰ میلادی ایجاد شده‌اند. تکنولوژی اطلاعاتی شامل شبکه‌های اطلاعاتی کامپیوتری کمیت و کیفیت اطلاعات قابل دسترس را به شیوه‌ای انقلابی و بی‌سابقه دگرگون ساخته است. همچنین تکنولوژی ماهواره، موجب ظهور رسانه‌های الکترونیکی در سطح جهان شده است. تأثیرات انقلابی فیبر نوری و فناوری ماهواره‌ای بر تحرک انواع اطلاعات و تصاویر، نیل به ابر شاهره‌های اطلاعاتی چند رسانه‌ای جهان شمول می‌شود. افزایش قدرت رایانه، نرم‌افزارهای رایانه‌ای، تحولات در فناوری ارتباطی به گونه‌های مختلف، به فشرده شدن جهان کمک کرده‌اند.

ویژگی ارتباطات جمعی

- ۱ وجود افراد حرفه‌ای

۲ وسیله ارتباطی قدرتمند

۳ پخش پیام وسیع و گسترده

۴ پخش سریع

۵ فعالیت پیوسته

۶ مخاطبان انبوه و ناهمگون و پراکنده

۷ مخاطبان به صورت گزینشی به برنامه‌ها توجه می‌کنند.

تفاوت‌های استفاده از وسایل ارتباط جمعی با دیگر ابزارهای ارتباطی

۱ از دست دادن دقت ارتباط به جهت نبود بازخورد

۲ محدود شدن دامنه تأثیرات پیام به دلیل شرایط مسیر

مقایسه ابعاد گوناگون رسانه‌ها

۱ راست‌نمایی: در ارائه گستره‌های یک رویداد بکر، گستره‌هایی همچون: نمادهای کلامی، نمادهای تصویری رنگ‌ها، صدا، حرکت

۲ سرعت ارسال پیام

۳ قابل حمل بودن

۴ قابلیت بازبینی رسانه، سهولتی که پیام‌گیرنده با استفاده از آن بتواند برای رفع نیاز خود پیام را به تکرار دریافت کند.

۵ گستردگی پوشش رسانه از اطلاعات محیط پیرامونی

۶ قابلیت دسترسی رسانه به بازخوردها

ویژگی‌های انواع رسانه‌ها

الف) رسانه‌های چاپی

۱ وسعت اخبار

۲ دوام اخبار

۳ تنوع اخبار

ب) رسانه‌های الکترونیکی

۱ نزدیکی و بی‌واسطگی؛

۲ تعامل و واکنش دوسویه؛

۳ ابر متن (HTML) برای پیوند خوانندگان با سایر اطلاعات همان متن؛

۴ وجود امکانات و ابزارهای متفاوت، وقتی گرافیک‌های متحرک، نوآهنگ‌ها، نماآهنگ‌ها به عکس‌ها اضافه می‌شود، روزنامه الکترونیک به رسانه‌ای جاندار تبدیل می‌شود.

۵ دلخواه کردن، عمل کردن به طرز دلخواه مخاطب از طریق پخش شبکه‌ای و فناوری، تا افراد مثلاً روزنامه خاص خود را دایر کنند.

۶ شخصی شدن؛

۷ نسل‌ها و کادرها، در غرب روزنامه‌های الکترونیک، کادرها و حتی محتوای روزنامه‌های

چاپی را غارت کرده‌اند.

۸ توزیع افقی بدون سلسله مراتب، در رسانه‌های الکترونیک و سایبر گیرنده یک مشارکت‌گر فعال است که مثل فرستنده در توزیع اطلاعات شرکت دارد.

ویژگی رسانه‌های نوین

- ۱ دیجیتال شدن در تمام عرصه‌ها
- ۲ همگرایی رسانه‌های گوناگون
- ۳ جداسدن اینترنت از ارتباطات جمعی
- ۴ به کارگیری نقش‌های انتشاراتی
- ۵ درون‌گرایی بیشتر نقش مخاطب
- ۶ هم‌پاشیدگی «نهاد رسانه»
- ۷ کاهش کنترل اجتماعی

معایب و کاستی‌های رسانه‌های الکترونیک

- ۱ دستیابی محدود به اینترنت
- ۲ هزینه استفاده از اینترنت
- ۳ هزینه‌های تولید
- ۴ فقدان زیر ساخت‌های مخابراتی و فناوری اطلاعات
- ۵ فقدان قوانین لازم
- ۶ سواد رایانه‌ای
- ۷ تخصص فنی برای عوامل

۴ شیوه تدریس

هنرآموز می‌تواند با ایجاد بحث و گفت‌وگو میان هنرجویان و بیان پرسش و پاسخ‌های لازم در ارتباط با موضوعات درس، بپردازد.

۵ نکات ایمنی و بهداشت

ایمنی و دقت در کار با ابزار استودیویی، رعایت نکات فنی و ایمنی در کار با ابزارهای مکانیکی و الکترونیکی، رعایت بهداشت در محیط استودیو و کارگاه‌های آموزشی

۶ شیوه ارزشیابی اهداف توانمندسازی

آزمون‌های شفاهی و کتبی عملکردی، مشاهده عملکرد، فعالیت‌های کلاسی و کارگاهی، تهیه گزارش و کارپوشه

(هنرجو در پایان این درس باید بتواند توصیف روشنی از طبقه‌بندی رسانه‌ها ارائه دهد و تحلیل مختصری از سواد رسانه‌ای و کاربردهای آن بیان نماید. میزان مشارکت هنرجویان در مباحث کلاسی و نیز هوشمندی هنرجویان در افزودن به فهرست طبقه‌بندی رسانه یا مباحث مربوط به سواد رسانه‌ای، هنرآموز را قادر می‌سازد تا

ارزشیابی نسبتاً شفافی از هنرجویان به عمل آورد. در این درس هنرآموز می‌تواند هنرجویان را به گفت‌وگو و تبادل نظر پیرامون ویژگی‌های هر یک از رسانه‌ها سوق دهد و به تدریج آنها را به کشف و درک این قابلیت‌ها نایل سازد و یا از آنها بخواهد مطالب خود را در قالب یک تحقیق کوتاه ارائه نمایند. به ویژه در بخش مربوط به کاربرد سواد رسانه‌ای هنرآموز می‌تواند فیلم‌های دروغین و ساختگی در فضای مجازی را که نمونه‌های آن نیز تقریباً فراوان است به عنوان شاهد مثال، نمایش دهد و از هنرجویان نیز بخواهد تا نمونه‌های دیگری را (که تشخیص دروغین بودن آنها به همین سادگی هم ممکن نیست) مثال بزنند و در مورد تأثیرات آن و یا نحوه ساخت آنها توضیح دهند. (تشخیص اطلاعات غلط و دروغ‌های رسانه‌ای. همچنین هنرآموز می‌تواند برخی از برنامه‌های تلویزیونی، یا مطالب منتشر شده در روزنامه‌های رسمی یا کانال‌های تلگرامی را مورد نقد و بررسی قرار دهد و از هنرجویان بخواهد تا نقاط قوت و ضعف آنها را به بحث بگذارند. و یا با نمایش چند برنامه کوتاه تبلیغی، سیاسی و فرهنگی اهداف القایی برنامه را تشریح نماید و هنرجویان را نیز موظف به تشخیص درست اهداف القایی توسط رسانه‌ها نماید.)

هنرآموز برای عمق بخشیدن به مباحث و ارزیابی هنرجویان، بحث پیرامون لایه‌های پنهان و زیر متن رسانه‌هاست. هنرجویان می‌توانند به تحلیل متن و زیر متن برخی محتویات رسانه‌ای بپردازند مانند:

آیه ۹۲ سوره نحل:

متن: وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ نَفَقَتْ غُرْلُهُمْ مِنْ بَعْدِ قُوَّةٍ أَنْكَاثًا تَتَخَذُونَ آيْمَانَكُمْ دَخَلًا بَيْنَكُمْ أَنْ تَكُونَ أُمَّةٌ هِيَ أَرْبَىٰ مِنْ أُمَّةٍ إِنَّمَا يَبْلُوكُمُ اللَّهُ بِهِ وَلَيُبَيِّنَنَّ لَكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مَا كُنْتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ (۹۲)

و مانند آن زن نباشید که بافته خویش را پس از محکم بافتن، رشته رشته می‌کرد، (بدین گونه که شما) سوگندهای خود را دستاویز میان خودتان می‌گیرید به خیال آنکه گروهی از گروه دیگری بیشتر است، جز این نیست که خداوند شما را با آن سوگندها، آزمایش می‌کند و حتماً آنچه را که در آن اختلاف می‌کردید در قیامت برایتان روشن خواهد ساخت. (۹۲)

زیرمتن: عهد شکن نباشید

فرامتن: شرایط تاریخی که این آیه نازل شده است.

متن: افرادی دارند آلودگی‌ها را مخفی می‌کنند.

زیرمتن: تصویر بیرون پنجره نماد کشورهای صنعتی است که با ادامه دادن روند توسعه در حال نابودی زمین هستند اما به جای چاره‌اندیشی در حال پنهان کردن هستند، ظاهرسازی کشورهای توسعه یافته با شعارهای حفظ زمین

فرامتن: کشورهای توسعه یافته تعهد کرده‌اند که تا سال ۲۰۲۰ فعالیت‌های صنعتی خود را کم کنند. نکته‌ای که دانستن آن در درک ما از مفهوم تصویر اثرگذار است.

جلسه ۳: اصول کلی سواد رسانه‌ای و ظرفیت رسانه تلویزیونی

۱ مقدمه

هنرجویان چه در مقام تولیدکننده محتوای رسانه‌ای و چه در جایگاه مصرف‌کننده محتویات باید بدانند اصول کلی حاکم بر دنیای رسانه‌ها چیست و تغییر این اصول به سادگی ممکن نخواهد بود. همان‌طور که می‌دانید حتی پیام‌های به ظاهر خنثی و بی‌طرفانه در دنیای رسانه‌ها حاوی بار ایدئولوژیک و یا بار سیاسی و اجتماعی هستند و حوادث مستند و واقعی نیز می‌توانند ساختگی و تصنعی به نظر برسند. در این درس، به گوشه‌ای از نقاط عطف رسانه‌های ارتباط جمعی و سیر تکامل آنها اشاره‌ای می‌شود و ظرفیت رسانه تلویزیون به عنوان رسانه‌ای فراگیر و پر نفوذ با قابلیت ترکیب و هم‌افزایی با سایر رسانه‌ها مورد بحث قرار می‌گیرد.

۲ مواد و تجهیزات

با استفاده از وایت‌برد و رایانه و نرم‌افزار پاورپوینت و... اطلاعات مورد نظر خود را به صورت جذاب و مؤثری ارائه نمایید. آماده‌سازی پشت صحنه چند فیلم مستند با هدف نمایش ساختگی بودن برخی آثار واقع نما و یا نمایش عکس‌های مفهومی، از دیگر امکانات مورد نیاز برای این جلسه است.

۳ دانش‌افزایی

در جلسه سوم حداقل سه موضوع محوری مطرح گردیده است که عبارت‌اند از:

۱ اصول کلی سواد رسانه‌ایی شامل: ساختگی و سازه‌ای بودن رسانه‌ها، اهمیت برداشت‌های شخصی مخاطبان از محتوای رسانه و تفسیر به رأی شخصی، رسانه‌ها و اهداف تجاری آنها، پیام‌های ایدئولوژیک و بار سیاسی و اجتماعی در رسانه‌ها و همچنین ویژگی زیبایی‌شناسی هر یک از رسانه‌ها مورد بحث قرار می‌گیرد. هنرآموز می‌تواند برای هر یک از موضوعات این بحث، فیلم‌ها یا سندھایی را ارائه دهد و با تشریح ابعاد مختلف این آثار، مصادیق روشنی از اصول کلی حاکم بر رسانه‌ها و محتویات رسانه‌ای ارائه نماید. (در بخش بعدی برخی اقدامات عملی را توضیح خواهیم داد)

۲ به خلاصه‌ای از سیر تکامل رسانه‌ها از صنعت چاپ و رواج روزنامه و کتاب، تا اختراع رادیو و تلویزیون و نیز رسانه‌های الکترونیکی مدرن مربوط می‌شود. بدیهی است که هنرآموز می‌تواند با مطالعه شخصی، توضیح جامع‌تر و کامل‌تری از سیر تطور و تکامل رسانه‌ها ارائه دهد، اما فراموش نباید کرد که هدف این درس بیان محفوظات تاریخی نیست و محتویات ارائه شده به هنرجویان می‌بایست به بینش و سواد رسانه‌ای آنها بیفزاید.

۳ جایگاه تلویزیون در میان سایر وسایل ارتباط جمعی اشاره می‌شود و به صورت مختصر به نحوه پیدایش این رسانه قدرتمند و رواج آن در کشور ایران پرداخته‌ایم. از آنجا بنیان مباحث این پودمان و پودمان‌های بعدی بر موضوع تلویزیون و برنامه‌سازی

تلویزیونی استوار است، هنرآموز می‌بایست فرایند تکامل رسانه‌ها را به نحوی تشریح نماید که جایگاه رسانه تلویزیون بیش از سایر رسانه‌ها نمود داشته باشد و هنرجویان را به پیگیری و کسب اطلاعات بیشتر پیرامون این رسانه رهنمون سازد.

۴ شیوه تدریس

هنرآموز می‌تواند با نمایش فیلم و یا نمایش عکس‌های مفهومی در راستای مبحث نخست، به صورت عینی اصول حاکم بر سواد رسانه‌ای را بیان نماید. و از هنرجویان بخواهد در مبحث سیر تکامل رسانه‌ها، نقاط عطف دیگری را نشان دهند و پیرامون آن به بحث و گفت‌وگو بپردازند.

۵ نکات ایمنی و بهداشت

ایمنی و دقت در کار با ابزار استودیویی، رعایت نکات فنی و ایمنی در کار با ابزارهای مکانیکی و الکترونیکی، رعایت بهداشت در محیط استودیو و کارگاه‌های آموزشی

۶ شیوه ارزشیابی اهداف توانمندسازی

آزمون‌های شفاهی و کتبی عملکردی، مشاهده عملکرد، فعالیت‌های کلاسی و کارگاهی، تهیه گزارش و کار پوشه

(هنرجو در پایان این درس باید بتواند توصیف روشنی از اصول کلی حاکم بر سواد رسانه‌ای ارائه دهد و سیر تکامل رسانه‌ها را با ذکر اهمیت و جایگاه تلویزیون بیان کند. میزان مشارکت هنرجویان در مباحث کلاسی و نیز هوشمندی هنرجویان در افزودن به فهرست اصول حاکم بر سواد رسانه‌ای یا مباحث مربوط به سیر تکامل رسانه‌ها، هنرآموز را قادر می‌سازد تا ارزشیابی نسبتاً شفافی از هنرجویان به عمل آورد.)

«هنرآموز» برای درک درست هنرجویان از مبحث فوق، مطالب ذیل را ارائه نماید.

نمایش چند عکس مفهومی نظیر عکس‌های ذیل و در خواست از هنرجویان برای اظهار نظر و توصیف برداشت شخصی خود. به طور طبیعی هر مخاطب برداشت خاصی از این تصاویر ارائه می‌کند که هنرآموز می‌تواند در فرایند بحث برداشت‌های شخصی مخاطبان از پیام‌های رسانه، بهره‌برداری نماید.



فصل اول: رسانه‌های ارتباط جمعی و برنامه سازی در تلویزیون

تحلیل فرایند ساخت برنامه تلویزیونی

واحد یادگیری

(۲)

جلسه ۴: تولید برنامه‌های تلویزیونی

۱ مقدمه

با شناخت و چگونگی شکل‌گیری و کاربردهای رسانه‌های جمعی، حال به چگونگی ساخت برنامه و نیازهای شناختی هنرجو که از عوامل اصلی و مهم است، به امر برنامه‌سازی می‌پردازیم.

۲ مواد و تجهیزات

تجهیزات لازم و کمک آموزشی برای یادگیری بهتر هنرجو عبارت‌اند از:

۱ نمایشگر مجهز به گیرنده شبکه‌های تلویزیونی

۲ لوازم مورد نیاز برای پخش تصویر و صدای برنامه‌های ضبط

۳ نمونه برنامه‌های ضبط شده (برای این بخش برنامه‌هایی که ویژه اقشار مختلف جامعه از نظر سنی، جنسیتی، تخصصی و قومی ساخته شده است آماده گردد، به‌طور مثال: انواع برنامه‌های کودک و نوجوان، برنامه‌های آموزشی، برنامه‌های بزرگسالان و...)

۳ دانش افزایی

دسته‌بندی اول و مهم برای بینندگان برنامه‌های تلویزیونی، مبنای سن مخاطب است، بنابراین لازم است هنرآموز آگاهی لازم در مورد مبانی روانشناختی افراد جامعه با توجه به سن آنها داشته باشد، پیشنهاد می‌شود، هنرآموزان برای آشنایی بیشتر با نحوه ارتباط تماشاگر و تلویزیون، کتب روانشناسی پیرامون خصوصیات سنی انسان‌ها و کتاب‌هایی در مورد ارتباط تلویزیون با مخاطب را مطالعه نمایند، این امر کمک می‌کند که هنگام نمایش تولیدات تلویزیونی ساخته شده بر اساس سن مخاطب، در کلاس، تحلیل جامع‌تری از نحوه کار سازندگان آثار داشته باشند.

۴ شیوه تدریس

در شروع بحث، با چند سؤال؛ سنجش توانایی‌های ذهن هنرجویان و ایجاد انگیزه در جذب مباحث درسی مطرح گردد. سپس، یک نمونه از برنامه‌های تولید شده پیرامون

موضوع مورد بحث به نمایش گذاشته شود و از هنرجویان بخواهید ضمن اعلام نظرات خود با یکدیگر به بحث و گفت‌وگو بپردازند.

در مورد تقسیم‌بندی مخاطبان نیز، ابتدا مقدمه‌ای درباره نوع تقسیم‌بندی موضوع بیان گردد، سپس با همان شیوه قبلی کلاس ادامه پیدا کند، به طور مثال اگر قرار است درباره سطح سواد بیننده صحبت کنید در مقدمه ضروری است، موضوع سواد در برنامه‌سازی را تشریح کنید، همین‌طور در مورد، تقسیم‌بندی‌های بعدی که عبارت‌اند از: میزان سواد، جنسیت، تخصص و شغل و قومیت مخاطبان.

۵ نکات ایمنی و بهداشت

ایمنی و دقت در کار با ابزار استودیویی، رعایت نکات فنی و ایمنی در کار با ابزارهای مکانیکی و الکترونیکی، رعایت بهداشت در محیط استودیو و کارگاه‌های آموزشی

۶ شیوه ارزشیابی اهداف توانمندسازی

آزمون‌های شفاهی و کتبی عملکردی، مشاهده عملکرد، فعالیت‌های کلاسی و کارگاهی، تهیه گزارش و کار پوشه

جلسه ۵: ساختار تولیدهای تلویزیونی

۱ مقدمه

شناخت درست و دقیق از ساختارهای مختلف برنامه‌های تلویزیونی برای تعیین آینده شغلی و روش‌های ساخت مورد علاقه هنرجو بسیار مهم است، بنابراین لازم است هنرآموزان ضمن آموزش مباحث این قسمت، توجه هنرجویان را به شناخت توانایی خود برای انتخاب نوع برنامه‌سازی بعد از فارغ‌التحصیلی جلب نمایند.

پیشنهاد می‌شود که هنرآموزان مطالعه کتب مختلف را، پیرامون انواع برنامه‌سازی‌های تلویزیونی، ساخت تولید برنامه‌های نمایشی و مستندسازی را در برنامه مطالعاتی خود بگنجانند، فراموش نشود که هدف شناخت درست و منطقی هنرجو از ساختارهای برنامه‌سازی تلویزیونی است، بنابراین لازم است هنرآموزان از وارد شدن به مباحث تخصصی در ساخت برنامه، به دلیل تداخل با مباحث مطرح شده در دروس تخصصی دیگر خودداری نمایند، زیرا در صورت مغایرت بحث‌های تخصصی ذهن هنرجو دچار آشفتگی می‌شود.

۲ مواد و تجهیزات

۱ نمایشگر مجهز به گیرنده شبکه‌های تلویزیونی

۲ لوازم مورد نیاز برای پخش تصویر و صدای برنامه‌های ضبط شده

۲ برنامه‌های ضبط شده و منتخب برای پخش در کلاس به عنوان نمونه، مثل: تولیدات نمایشی، گفت‌وگو محور، مستند، کلیپ و سریال.

۲ شیوه تدریس

در این قسمت پیشنهاد می‌شود، ضمن توضیح و تشریح برنامه، تولیدهایی که به طور صحیح یا نادرست از همان ساختار استفاده شده است به نمایش گذاشته شود و از هنرجویان بخواهید پیرامون انتخاب ساختار برنامه، توسط تولیدکنندگان به بحث و گفت‌وگو بپردازند. ضروری است، چرایی استفاده از انواع ساختارهای تلویزیونی و به خصوص ژانرهای متفاوت مستندسازی به خوبی برای هنرجویان تشریح گردد. از هنرجویان بخواهید که برنامه ساخته شده را ضمن پرهیز از وارد شدن به نکات تخصصی فنی، به لحاظ انتخاب نوع ساختار تجزیه و تحلیل نمایند.

۴ نکات ایمنی و بهداشت

ایمنی و دقت در کار با ابزار استودیویی، رعایت نکات فنی و ایمنی در کار با ابزارهای مکانیکی و الکترونیکی، رعایت بهداشت در محیط استودیو و کارگاه‌های آموزشی

۵ شیوه ارزشیابی اهداف توانمندسازی

آزمون‌های شفاهی و کتبی عملکردی، مشاهده عملکرد، فعالیت‌های کلاسی و کارگاهی، تهیه گزارش و کار پوشه

جلسه ۶: مراحل ساخت تولیدات تلویزیونی

۱ مقدمه

برای معرفی مراحل ساخت یک فیلم یا برنامه از تقسیم‌بندی سه قسمتی تحت عناوین: پیش تولید، تولید و پس تولید استفاده می‌گردد، در صورتی که برای هنرجویان ضروری است بدانند که جهت تولید یک برنامه تلویزیونی، این سه قسمت در میانه راه است و قبل و بعد از این سه قسمت دو مرحله مهم دیگر وجود دارد، هنرآموزان در تشریح این دو مرحله مهم که عبارت‌اند از: طراحی و به تصویب رساندن متن، قبل از مرحله پیش تولید و مرحله آخر، بعد از مرحله پس تولید، یعنی چگونگی پخش برنامه ساخته شده و حواشی آن، اهتمام ورزند. بنابراین در این بخش، پنج مرحله اصلی برای تولیدات برنامه‌های تلویزیونی در نظر گرفته شده است.

۲ مواد و تجهیزات

۱ وایت برد یا تخته سیاه

۲ نمایشگر و دستگاه پخش کننده تصاویر

۳ در صورت امکان تهیه فیلم‌های آموزشی از نحوه طراحی، تولید و پخش محصولات کارخانه‌ای

۳ شیوه تدریس

هنرآموزان هر یک با استفاده از توانایی‌های شخصی و شناخت خود از هنرجویان، به تشریح موضوعات بپردازند؛ با توجه به اصول تولید، در زمینه فرهنگی، صنعتی تا حدود زیادی مشترک است، هنرآموزان در زمان آموزش این بخش فقط به جنبه سیستماتیک تولید توجه داشته باشند و از بحث‌های مربوط به چگونگی تولید یک اثر هنری خودداری نمایند.

به دلیل تثوریک بودن این مبحث و جهت جلوگیری از خستگی هنرجویان، بهتر آن است زمان تدریس کمتر باشد و بیشتر هنرجویان در گفت‌وگو مشارکت کنند.

۴ نکات ایمنی و بهداشت

ایمنی و دقت در کار با ابزار استودیویی، رعایت نکات فنی و ایمنی در کار با ابزارهای مکانیکی و الکترونیکی، رعایت بهداشت در محیط استودیو و کارگاه‌های آموزشی

۵ شیوه ارزشیابی اهداف توانمندسازی

آزمون‌های شفاهی و کتبی عملکردی، مشاهده عملکرد، فعالیت‌های کلاسی و کارگاهی، تهیه گزارش و کار پوشه

(هنرجویان به چند گروه تقسیم و هر گروه، تهیه یک روزنامه دیواری را با در نظر گرفتن مراحل تولید، از تصویب موضوع تا تعیین وظایف نفرات، تولید، آماده‌سازی و نصب آن برای محل تحصیل خود، به عهده بگیرند.)

ارزشیابی شایستگی تحلیل رسانه و ساخت برنامه در تلویزیون - فصل ۱

نمره	استاندارد (شاخص‌ها، داوری، نمره دهی)	نتایج	استاندارد عملکرد (کیفیت)	تکالیف عملکردی (شایستگی‌ها)	عنوان فصل ۱
۳	توصیف ویژگی‌های اختصاصی رسانه فراگیر تلویزیون تحلیل انواع رسانه‌های ارتباط جمعی تشریح مراحل تولید برنامه تلویزیونی در قالب پژوهش مکتوب با هدف شناسایی انواع رسانه‌های ارتباط جمعی و کسب نمره مطلوب در آزمون کتبی (از محتویات تدریس شده)	بالاتر از حد انتظار	تحلیل و ساخت برنامه تلویزیونی، براساس قالب‌های مرجع؛ با استفاده از نمایش فیلم و بررسی نمونه آثار و تجزیه و تحلیل آراء و نظرات صاحب‌نظران در حوزه رسانه	تحلیل وسایل ارتباط جمعی و رسانه تلویزیونی	تحلیل رسانه و ساخت برنامه در تلویزیون
۲	توصیف ویژگی‌های اختصاصی رسانه فراگیر تلویزیون شناسایی انواع رسانه‌های ارتباط جمعی و کسب نمره متوسط در آزمون کتبی (از محتویات تدریس شده)	در حد انتظار			
۱	تفکیک انواع برنامه تلویزیونی و رسانه‌های ارتباط جمعی و کسب نمره ضعیف در آزمون کتبی (از محتویات تدریس شده)	پایین تر از انتظار			
				نمره مستمر از ۵	
				نمره شایستگی فصل از ۳	
				نمره فصل از ۲۰	